

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

В статтє рассматриваетсѧ состоянне профессиональной подготовки будущего учителя, а также пути эффективного совершенствования профессионализма студентов художественно-графических факультетов.

The article investigates the present today situation in terms of professional preparation of a future teacher as well as ways of effective enhancing student's professionalism at the art teachers department.

Підготовка вчителя у вищих навчальних закладах України традиційно спрямована на виконання передусім навчальної (дидактичної) функції. Ця традиція походить з тих часів, коли вважалось, що вчитель як носій знань передає їх учням, і чим більше володіє знаннями сам учитель, тим краще засвоять зміст навчальних дисциплін діти. Відповідно до цієї традиції професійна підготовка вчителів – це, перш за все, процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками професійної діяльності.

Сьогодні у навчально-виховному процесі під час проведення лекцій, семінарів і навіть лабораторно-практичних занять перевага надається вербальним, ілюстративним, пояснювальним методам навчання. Форми навчання педагогічної професії переважно фронтальні й групові, які не обтяжують викладачів особистою відповідальністю за професійну підготовку конкретного студента. Це одна з причин того, що вони недостатньо опікуються проблемами особистісного спілкування із студентами, не намагаються виявити, підкреслити і розвивати їх творчу індивідуальність.

Сучасні дослідження стану професійної підготовки вчителя незаперечно доводять необхідність реформування української системи педагогічної освіти, в якій би зосереджувалася увага на максимальному розкритті

потенціалу кожної людини та підготовці майбутнього вчителя до саморозвитку, самовизначення та самореалізації.

Визначення особистісних якостей вчителя мистецьких дисциплін, особливостей його професійної діяльності, формування готовності до саморозвитку є провідними напрямками вдосконалення художньо-педагогічної освіти. Педагогічна майстерність, професійна компетентність, неповторність стилю художньо-естетичної діяльності, на нашу думку, можливі лише на індивідуально-творчому рівні професійного становлення особистості фахівця. Саме тому проблема професійного становлення, самопізнання, самовдосконалення майбутнього вчителя неодмінно виносяться на передній план як пріоритетна тенденція педагогічної освіти в цілому, так і художньо-педагогічній підготовки майбутніх учителів дисциплін естетичного циклу.

Таким чином, основним завданням викладача є показати студенту напрями професійного розвитку, засоби, якими можна досягнути високого рівня професійної культури. Мотивуючи і спрямовуючи майбутнього фахівця на самопізнання, самовдосконалення, реалізуючи принципи неперервної професійної освіти, допомогти у здійсненні процесу його професійного становлення.

За даними багатьох досліджень, на шляху до самопізнання проблематичним є усвідомлення студентами сильних і слабких сторін своєї професійної підготовки. Майбутні вчителі мають недостатнє уявлення про те, якими професійними якостями володіє кожен з них. Спроби самовдосконалення найчастіше спрямовані на накопичення знань, а не на розвиток особистісних якостей. Внаслідок чого за останні 30 років учительство у своїй масі не змінилося, не стало культурнішим, витонченішим.

Отже, ситуація, що склалася, об'єктивно вимагає від кожного замислитися над освоєнням способів професійного самовдосконалення, інтеграцією фахової психолого-педагогічної та спеціальної мистецької підготовки майбутніх учителів.

Суттєвим фактором самореалізації у професії вчителів предметів художньо-естетичного циклу визнається усвідомлення себе як творчої особистості. На думку дослідників, рефлексивні процеси в особистісно-професійному розвитку визначають його готовність до творчої самореалізації, до подальшого самовдосконалення (Ю.А.Кулюткін, С.О.Сисоєва, М.М.Солдатенко, Г.С.Сухобська, Е.К.Туркін).

Пошуки ефективних способів удосконалення професіоналізму вчителя приводить до розробки нових технологій, пов'язаних з орієнтацією на саморозвиток і самовдосконалення, на виявлення внутрішніх потреб і стимулів до навчання і розвитку свого творчого потенціалу (А.М.Алексюк, А.А.Аюрзанайн, Т.Г.Браже, І.А.Зязюн, Н.М.Лобанова, О.Е.Морон, В.В.Рибалка, Є.А.Соколовська та ін.).

Важливими чинниками досягнення вершин професіоналізму О.О.Бодальов і Н.В.Кузьміна вважають:

- задатки, здібності, обдарованість, талант;
- умови сімейного виховання і розвитку особистості;
- виховання і навчання в закладі професійної освіти;
- саморух до вершин професіоналізму в самостійній діяльності протягом професійного життя [2,181].

Цей перелік особистісних якостей підпорядкований певній періодизації професійного розвитку особистості. Професійні якості розглядаються як вияв психічних особливостей, що необхідні для засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок, а також для досягнення ефективності в професійній діяльності. Вони включають інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самокерування), організаційні (механізм діяльності) властивості особистості.

Сукупність якостей особистості, внутрішніх умов, що виникли й стабілізувалися в процесі індивідуального розвитку, визначає успішність художньо-педагогічної діяльності. Професійне становлення особистості стає особливо ефективним, коли зусилля на досягнення власної

мети узгоджуються із системою цінностей, що склалася на етапах її професійного становлення.

Зовнішнім чинником професійного становлення є навчально-виховний процес, що не обмежується традиційним засвоєнням знань, умінь і навичок, синтезує у собі індивідуальні властивості та особистісні якості, можливість самостійно виконувати професійні обов'язки.

Внутрішніми факторами професійного становлення є: самопізнання і саморефлексія, самоідентифікація і самотворення, які мають свою структуру і зв'язки.

Ситуація з професійним становленням вчителів мистецьких дисциплін є наслідком того, що навчальними планами мистецьких факультетів вищих навчальних закладів не передбачається глибинне вивчення психолого-педагогічних дисциплін, які повинні засвоюватися студентами і впроваджуватися у педагогічну практику.

Дослідники критикують сучасні організаційні форми, методи, за якими здійснюється в наш час педагогічна практика. На нашу думку, педагогічна практика є найвідповідальнішим періодом професійного становлення майбутнього фахівця, але умови, за яких вона здійснюється з різних причин бувають далекі від оптимальних.

Типовою є недостатня сформованість у майбутніх учителів мистецьких дисциплін художньо-педагогічної спрямованості творчих інтенцій, невміння у повному обсязі використовувати набуті знання з педагогіки, психології та мистецтва у художньо-педагогічній діяльності. Для подолання існуючої проблеми повинні існувати механізми внутрішньої і зовнішньої мотивації, розвиток потреб у художньо-педагогічній діяльності, диференційований підхід до розвитку професійної свідомості у відповідності з типами особистості, активізації творчого художньо-педагогічного мислення на рівні психологічної, феноменологічної та методологічної рефлексії.

Невирішеність проблем інтеграції психолого-педагогічної та художньо-естетичної підготовки студентів гальмує розвиток їх професійної культури та сприяє

інфантильності, конформізму, пасивності. Причини ускладнень, які виникають у роботі, студенти-практиканти і вчителі-початківці шукають не в собі, а в умовах і обставинах. Це свідчить про існуючу відстань між теоретичною підготовкою і професійним становленням, недостатній рівень розвитку професійної свідомості, спрямованості на самопізнання і самовдосконалення.

Майбутній учитель повинен вміти аналізувати твори мистецтва і як мистецтвознавець, котрий оцінює художньо-естетичні якості твору, і як педагог, який включає художній твір у план-сценарій уроку мистецтва. Важливо допомогти майбутньому вчителю звільнитися від штампів і ярликів, які заважають йому самовиразитися, призвичаїти його до вільного висловлювання власних аргументованих оцінок творів мистецтва.

Професійне становлення – це чи не найскладніший період у житті студента мистецького факультету. Цей досить складний процес пов'язаний із змінами руху свідомості особистості, головна особливість якого полягає в переході майбутнього вчителя від соціального статусу студента до вчителя.

Література

1. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.:Рад.шк.,1989. – 608с.
2. Кузьміна Н.В. Очерки психологии труда учителя // Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. – Л.:ЛГУ,1967. – 181с.
3. Захарченко Е.Ю.Учитель глазами учащихся // Педагогіка. - 1999. - №1. – С.60-65.
4. Орлов А.А. Современный учитель: социальный престиж и профессиональный статус // Педагогіка. – 1999. - №7. – С.60-68.
5. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук.-метод.посібник. – К.: ІЗІМН,1998. – 204 с.